

דגם תשובות לשאלון בשיטות מחקר במדעי החברה (מתודולוגיה), מס' 49182, קיץ תשפ"א

בבדיקת התשובות יש להיעזר במקורות הביבליוגרפיים, בתוכנית הלימודים ובדגם התשובות.
יש לבדוק אם תשובת התלמיד משקפת ידע, הבנה ושימוש נכון במושגים מתאימים.
יש להקליד עד 100% לכל סעיף בנפרד.
תשובה שאינה מספקת תקבל "בלתי מספיק" – 40%. רק אם התשובה אינה קשורה כלל לשאלה, ומעידה על חוסר ידע מוחלט, יינתן הציון 0.
בכל סעיף שנדרש בו "הצג", "הבא", "ציין" ובצד זה "הסבר", חלוקת האחוזים תהיה כדלהלן:
"הצג", "הבא", "ציין" – 30%; "הסבר" – 70%, אלא אם כן יצוין אחרת בדגם.

פרק ראשון

יש לענות על ארבעה סעיפים מן השאלות 1-4.

שאלה 1

א. "נשוי עם ילדים" יש יותר זמן לשינה מאשר ל"לא נשוי עם ילדים": 6:54 שעות מול 6:43 בהתאמה.
"נשוי עם ילדים" מקדיש יותר זמן לטיפול בילדים ומבוגרים מאשר "נשוי בלי ילדים": 5:95 שעות מול 5:08 שעות בהתאמה.
"לא נשוי עם ילדים" יותר זמן אישי – פנוי מאשר ל"נשוי עם ילדים": 6:28 מול 4:70 בהתאמה.
"נשוי עם ילדים" מקדיש יותר זמן לעבודה מאשר "לא נשוי עם ילדים": 6:80 מול 6:21 בהתאמה.
כל תשובה נכונה שמבוססת על הנתונים – תתקבל.

ב. המשתנה התלוי: ממוצע שעות ביום המוקדש לתחומי פעילות שונים.

המשתנה הבלתי תלוי: מצב משפחתי.

מקור: יחידה 1.2.3 עמ' 10.

שאלה 2

א. המשתנה "מצב משפחתי" נבדק באמצעות שאלון סגור / ריאיון מובנה שמאפשר ארבע תשובות: נשוי עם ילדים, נשוי בלי ילדים, לא נשוי עם ילדים, לא נשוי בלי ילדים.

מקור: 1.3.2 עמ' 17-19.

ב. סולם המדידה של המשתנה "מצב משפחתי" הוא שמי. לכל ערך של המשתנה יש מספר אחד ויחיד המייצג אותו, אין משמעות ערכית למספר המייצג אותו. אין סדר בין הערכים (לא חובה לכתוב - נשוי ולא נשוי; עם ילדים ובלי ילדים).

ניקוד: ציון הסולם – 20%, הסבר – 80%.

מקור: 3.1.1 עמ' 2-3.

שאלה 3

א. המדגם במחקר מייצג, כי נדגמה אוכלוסייה הטרוגנית בקרב האוכלוסייה הבוגרת בישראל (מעל גיל 18) לפי ייצוגם באוכלוסייה על פי מין, גיל, מצב משפחתי ועוד.

[אבל בשל ביצוע דגימה אקראית חלה הטיה לטובת ייצוג יתר של קבוצת בני 65+ ששיעורם 17.2% מן המדגם, כאשר באוכלוסייה הכללית שיעורם רק 11.1% (פער של 6.1%).]

(!) אפשר לקבל תשובה שהמדגם איננו מייצג, בתנאי שהתלמיד מבסס את טענתו על ייצוג היתר של בני+65.

מקור: 2.4, עמ' 122-124.

ניקוד: כן 10%-; הסבר בלי דוגמה – 60%, הסבר עם דוגמה – 90%.

אם התלמיד ענה שהמדגם לא מייצג – יקבל את מלוא הניקוד על תשובה מנומקת עם הדגמה.

ב. מטבלה 2 עולה, כי המשיבים רוצים את השינוי הגדול ביותר בתחום שעות השינה שלהם. הם רוצים לישון יותר משעה אחת

מן השעות שהם ישנים בפועל: [הפרש 1.06] 6.61 מול 7.67. בשלושת התחומים האחרים ההפרשים בין הרצוי למצוי

קטנים יותר [מ-1].

ניקוד: נתונים – 60%; הסבר – 40%.

שאלה 4

א. חלוקת זמן: העדפות באשר לזמן המוקדש לפעילויות הבאות: עבודה, שינה, טיפול בילדים/מבוגרים וזמן אישי.
מקור: 1.3.2, עמ' 17-19.

ב. אפשר לומר שהמחקר הוא מדעי מכיוון שהוא עומד בקריטריונים הבאים:

- כימות — אפשר לחשב את הנתונים — את השעות שהפרטים מדווחים שהם מקדישים לפעילויות השונות.
- פומביות — הנתונים מפורסמים ברבים. אפשר לראות את השעות המדווחות.
- אמפיריות — מבוסס על הניסיון. ממצאי המחקר הם תוצאה של מחקר.
- אובייקטיביות — אין תלות של המחקר והליך המחקר בחוקר. החוקר אינו מכיר את הנחקרים ואינו מגיע עם תשובות לפני המחקר (יש להניח שסוקרים ללא אינטרס אישי ערכו את המחקר).
- יכולת הכללה — המסקנות שיתקבלו בסיום המחקר יכולות להיות תקפות לאוכלוסיות רחבות יותר.

ניקוד: 50% לכל מאפיין, 20% להסבר, 30% לנימוק מן הפתיח.
מקור: 1.2.2, עמ' 21-23, 1.2.4, עמ' 25-26.

פרק שני

על הנבחן לענות על שתיים מן השאלות 5-10.

שאלה 5

המחקר המתאים הוא מחקר איכותני. (20%)

על הנבחן להציג שני מאפיינים של סוג מחקר שמתאימים למקרה המתואר בפתיח:

- המחקר האיכותני הוא תיאורי (השחקן יתאר את חוויותיו ואת ההליך שהובילו להחלטותיו).
- המחקר האיכותני שואב את הנתונים מן המערך הטבעי (הנתונים ילקחו מן החוויות של השחקן בחייו).
- החוקר הוא כלי המחקר העיקרי במחקר האיכותני (החוקר אוסף ומנתח את הנתונים).
- חוקרים איכותניים מעוניינים בתהליכים יותר מאשר בתוצאות או בתוצרים (מעניינת את החוקר ההליכים שהובילו אותו לבחירה זו, רגשותיו וחוויותיו בהקשר) (המחקר האיכותני בהוראה ובלמידה/צבר בן יהושע 25-21).

ניקוד: 40% לכל מאפיין.

שאלה 6

מתאם פירסון מבטא את עוצמת הקשר, כיוון הקשר בין המשתנים.

במחקר המתואר נמצא קשר חזק 0.9 – שהוא גבוה ושלילי, בין שחיקה נפשית ובין סיפוק מעבודה. כלומר, ככל שהשחיקה עולה הסיפוק מן העבודה יורד.

מקור: פסיכולוגיה בחינוך נספח ב' עמ' 56-58.

ניקוד: הסבר מהו מתאם 40% (שני מרכיבים), יישום – 60%.

תשובה 7

השאלה שנשאלה היא שאלה ישירה ופתוחה. המשיב משיב ישירות מהי דעתו על למידה מרחוק. היא פתוחה, כי לא נתנו לו

אפשרויות תשובה והוא יכול להשיב כרצונו. (מספיק – או פתוחה או ישירה). 50%

שאלה נוספת – 50%:

סוג נוסף של שאלה המתאימה למחקר זה היא שאלת השלכה – המרואיין נשאל אודות אנשים אחרים, אך החוקר מניח שתשובותיו בנוגע לאחרים משקפת את דעותיו (או את אמונותיו) והוא משליך אותן על האחרים. לדוגמה: "ישנם מורים הטוענים שלמידה מרחוק יעילה ומכינה את התלמידים לתקופת החיים הנוכחית. מה דעתך?".

* יכולה להיות גם שאלה סגורה עם אפשרויות תשובה על מידת ההסתגלות.

מקור: 1.4.4.5, עמ' 37-42; צבר, עמ' 67-68.

תשובה 8

הממוצע – סך הציונים חלקי מספר הציונים. (25%)

סטיית תקן מייצג את סך הסטיות מן הממוצע [בפועל היא בודקת את סך המרחקים הריבועיים בין הנתונים ובין הממוצע חלקי מספר הנתונים]. (25%)

במקרה זה הממוצע הוא 84 וסטיית התקן היא 15, כלומר הציונים בבחינה נעים בין הציון 69 (15 – 84) לציון 99 (15 + 84). (50%)

מקור: נספח ב' פסיכולוגיה בחינוך 51-55.

תשובה 9

שאלת המחקר – מהו הקשר בין רמת ההכנסה לרמת ההשכלה?

השערה – ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר, כך עולה גם רמת ההכנסה.

תשובה אפשרית נוספת: ככל שרמת ההכנסה עולה, כך עולה גם רמת ההשכלה.

מקור: 1.2.4.

ניקוד: שאלת המחקר – 50%, השערה – 50%.

תשובה 10

על הנבחן להציג שתי בעיות במחקר במדעי החברה:

- האם המחקר יכול להיות אובייקטיבי?
- האם אפשר לנבא התנהגות של בני אדם לפי חוקים מדעיים?
- יעילות מוגבלת של כלי המחקר.
- הניבוי הוא הסתברותי ולכן התשובה אינה ברמת ודאות גבוהה.
- הטיית המחקר: עריכת המחקר עשויה להשפיע על התנהגות הנחקרים.
- מורכבותה של המציאות הנחקרת בניגוד למדעים מדויקים.

מקור: 1.5.2, עמ' 30-31.

ניקוד: 50% לכל בעיה.

פרק שלישי

על הנבחן לענות על שתיים מן השאלות 11-18

סוציולוגיה

שאלה 11

העדפה מתקנת – מתן יחס מועדף כדי לתקן ייצוג חסר (העדפה מתקנת לנשים: יחס מועדף לנשים כדי לתקן את ייצוגן החסר בתעסוקה ובשירות הציבורי) (משפחה עמ' 138).

תקרת זכוכית – לכאורה "השמיים הם הגבול" עבור נשים והן יכולות לטפס במעלה הסולם המקצועי על פי כישוריהן/הכשרותן/השקעתן בעבודה/והמוטיבציה שלהן לקידום. אך למעשה ישנה מגבלה בלתי נראית (בשל החקיקה והנורמות החברתיות מובטח להן שוויון) הבולמת את סיכויי הנשים להתקדם (משפחה עמ' 139).

תתי-ייצוג – מציאות מפלה/לא שוויונית, ולפיה ייצוג נשי בתפקיד כלשהו (ניהולי, פוליטי וכו') נמוך בהשוואה לחלקן של הנשים באוכלוסייה (משפחה עמ' 139).

כפל התפקידים של האם העובדת – אימהות המממשות עצמן במסגרת קריירה ממשיכות לעשות את מרבית התפקידים השייכים למרחב הביתי (כאשר אין השתתפות שוויונית של בן הזוג במטלות הבית) (משפחה עמ' 139).

ניקוד: 50% לכל מושג.

שאלה 12

הטמעה – תהליך שבאמצעותו מיעוטים מאמצים בהדרגה דפוסיים של התרבות השלטת.

כור היתוך – תהליך שבאמצעותו עמים ותרבויות שונים "מתמזגים" יחד ויוצרים תרבות אחת חדשה ומשותפת לכלל.

התבוללות – תהליך שבאמצעותו הקבוצות התרבותיות מתאימות עצמן לדפוסיים תרבותיים מגובשים.

פלורליזם – מדיניות המכירה בקיומם של הבדלים בין תרבויות משנה שונות, העשויות לחיות זו בצד זו ולשמר את ייחודן התרבותי, כל עוד הן קשורות למערכת התרבותית הרחבה [אפשר לקבל גם מדיניות רב-תרבותית].

הגנה חוקית על מיעוטים – מדיניות המבטיחה שוויון למיעוטים באמצעות חקיקה.

הפרדה – מדיניות היוצרת בידול ממשי של אוכלוסייה מסוימת וצמצום מגע שלה עם התרבות הכללית.

הכנעה נמשכת – מדיניות הדוגלת בשיעבוד יחידות תרבותיות כדי לשמר את עליונות התרבות השלטת.

חיסול – תהליך השמדה שיטתית של קבוצה אחרת (תרבות עמ' 102-103).

ניקוד: ציון – 10% לכל מדיניות; הסבר – 40% לכל מדיניות.

פסיכולוגיה

שאלה 13

הגדרה אחת לאינטליגנציה:

- מה שבודק מבחן אינטליגנציה.
- היכולת לעסוק בחשיבה מופשטת.
- היכולת להסתגל למצבים חדשים תוך הבנה ופתרון של המצבים.

ניקוד: הגדרה 40%.

מקור: עמ' 90-91.

כלי אחד למדידת אינטליגנציה:

מבחן בינה, סימון: בודק את הרמה הממוצעת של ביצוע מטלות שכליות שאינן קשורות ללימודים, בגיל מסוים. הנורמה נקבעת באמצעות מדגם גדול (60%). אם למעלה מ-60% ענו נכון השאלה הם מייצגים נורמה של גיל מסוים.

מנת המשכל מחושבת לפי היחס בין גיל שכלי של הילד ורמת הביצוע שלו במבחן ובין גילו הכרונולוגי.

מבחן וקסלר: בודק כשרים ספציפיים שונים ביכולת ביצועית ויכולת מילולית, לדוגמה: ידע, צד שווה, חשבון, אוצר מילים, הבנה, זכירת ספרות.

ניקוד: 60%

מקור: עמ' 95-108.

שאלה 14

מחקרים התומכים בתורשה:

- המתאם בין תאומים זהים שגדלו בנפרד גדול מן המתאם של תאומי אחווה שגדלו יחד.
- המתאם בין תאומים זהים שגדלו בנפרד גדול מן המתאם של אחים שגדלו יחד.
- המתאם בין הורים לילדם הביולוגי גדול מן המתאם בין הורים לילדם המאומץ.

מחקרים התומכי בסביבה:

- המתאם בין תאומים זהים שגדלו יחד גדול מן המתאם בין תאומים זהים שגדלו בנפרד.
- המתאם בין תאומי אחווה שגדלו יחד גדול מן המתאם בין אחים שגדלו יחד.
- המתאם בין אחים שגדלו יחד גדול מן המתאם בין אחים שגדלו בנפרד.

ניקוד: 50% לכל ממצא.

מקור: עמ' 130.

מדע המדינה

שאלה 15

- הדמוקרטיה שמה בראש את זכויות האדם (זכויות טבעיות), והפשיזם — את המדינה.
- הפשיזם שולל את ההשכלה והרציונליזם, והדמוקרטיה משתמשת בהם כדי לבנות את המדינה על בסיס עקרון שלטון העם.
- הפשיזם מעריץ ורוצה לקדם את האלימות והמלחמה, את האנרגיות שמביאה המלחמה, ואילו הדמוקרטיה רוצה ליצור מצב של שלום לטובת אזרחיה.
- בפשיזם השלטון הוא של אליטות טבעיות, ואילו בדמוקרטיה — שלטון העם.

ניקוד: הבדל ראשון 60% והבדל שני 40%.

מקור: ממשל ופוליטיקה עמ' 185-198.

תשובה 16

מונטסקייה מחלק את המשטרים לשלושה סוגים: רפובליקה (ובה אריסטוקרטיה ומונרכיה), מונרכיה וטיראניה. הוא מבחין ביניהם על פי שני קריטריונים:

- מי שולט ולטובת מי:
ברפובליקה העם שולט לטובת עצמו במסגרת החוק או שלטון האצולה (אריסטוקרטיה) שפועלת במסגרת החוק לטובת העם.
במונרכיה המלך שולט במסגרת החוק לטובת העם.
בטיראניה השליט פועל לטובת עצמו ללא חוקים.
- מה מניע את השליט:
רפובליקה — באמצעות המידות הטובות (וירטוס) שנמצאות אצל רבים ושלטון החוק.
אריסטוקרטיה — באמצעות המידות הטובות הנמצאות בידי מעטים שלטון החוק.
מונרכיה — באמצעות הכבוד השולט לפי החוק.
טיראניה — טובת עצמו שולט באמצעות הפחדה.

מקור: עמ' 113-116.

תשובה 17

- (1) קו העוני – 50% מן ההכנסה החציונית במשק. תחולת העוני – שיעור המשפחות הנמצאות מתחת לקו העוני באוכלוסייה נתונה.
 כל הגדרה – 50%.
- (2) הדרך של הממשלה: ממשלה יכולה לצמצם את תחולת העוני באמצעות הגדלת תשלומי העברה; השקעה בסדנאות להכשרת עובדים למקצועות הנצרכים במשק; הגדלת ההשקעה בחינוך הילדים.
 הפתרון – 100%.

תשובה 18

60% סרטוט + 40% הסבר = 100%.

הירידה בביקוש בענף התיירות מזיזה את עקומת הביקוש מ- D_0 ל- D_1 .
 לכן בשיווי המשקל החדש שנוצר, שכר העובדים ירד מ- W_0 ל- W_1 .

שוק שכר העובדים בענף התיירות

